

Uluslararası İnsancıl Hukuk Kurallarına Göre Teslim Olma Kuralının İncelenmesi

An Analysis of the Rule of Surrender According to International Humanitarian Law

Kenan DÜLGER^{ID}

ÖZ

Uluslararası insancıl hukuk kurallarına göre silahlı bir çatışmada teslim olan bir kişiye yönelik saldırı gerçekleştirmek hukuka aykırıdır. Teslim olan kişiler, silahlı çatışmalar açısından artık savaş dışı kalmış sayılmaktadır. Bu nedenle teslim olan kişi düşmanca davranışlara son vererek düşman kuvvetleri için askeri bir tehdit unsuru olmaktan çıkmıştır. Dolayısıyla herhangi bir düşmanca davranış sergilemeyen ve savaş dışı kalan bir kişi, saldırı hedefi yapılamayacaktır. Söz konusu husus insancıl hukukun temel ilkelerinden askeri gereklilik ilkesine de dayandırılmaktadır. Zira savaş dışı kalmış bir kişiye saldırı yöneltmenin askeri olarak gerekli olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Bu bağlamda teslim olmanın insancıl hukukun temel kurallarından biri olduğu ifade edilmektedir. Ancak gerek doktrinde gerekse insancıl hukuka ilişkin anlaşmalarda yeterli ölçüde ele alınmamıştır. Buna paralel olarak devletlerin askeri el kitaplarında da az sayıda içeriğe sahip olduğu görülmektedir. Söz konusu çalışma, insancıl hukukta önemli bir işleve sahip olduğu kabul edilen teslim olma kuralının içerik ve uygulamasının yeterince anlaşılmasına katkıda bulunmak üzere hazırlanmıştır. Buna göre teslim olma eyleminin üç unsura sahip olduğu söylenebilir. Bunlar; teslim olma niyetinin gösterilmesi, teslim olma sürecinin işletilmesi ve teslim olmanın tamamlanmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Teslim olma, Uluslararası insancıl hukuk, Savaş dışı, Askeri gereklilik, Silahlı çatışma..

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, İstanbul, Türkiye, kenandulger@beykent.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2324-5476

Sorumlu Yazar/Correspondence Author: Kenan DÜLGER

E-posta/E-mail: kenandulger@beykent.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 30.09.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 07.11.2025

How to cite this article/Atf için: Kenan Dülger, 'Uluslararası İnsancıl Hukuk Kurallarına Göre Teslim Olma Kuralının İncelenmesi' 2025 31 (2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Fehim Üçışık Armağan) 1907-1926. DOI: 10.33433/maruhad.1793603.

ABSTRACT

According to international humanitarian law, attacking a person who has surrendered in an armed conflict is unlawful. Persons who have surrendered are no longer considered combatants in armed conflicts. Therefore, a person who has surrendered has ceased to be a military threat to enemy forces by ceasing hostile acts. Consequently, a person who has ceased to be a combatant and is not engaging in any hostile acts cannot be targeted for attack. This matter is also based on the principle of military necessity, one of the fundamental principles of humanitarian law. It is not possible to claim that attacking a person who is no longer a combatant is militarily necessary. In this context, it is stated that surrender is one of the fundamental rules of humanitarian law. However, it has not been sufficiently addressed either in doctrine or in agreements relating to humanitarian law. Similarly, it is seen that there is little content on this subject in the military manuals of states. This study has been prepared to contribute to a sufficient understanding of the content and application of the rule of surrender, which is recognized as having an important function in humanitarian law. Accordingly, it can be said that the act of surrender has three elements. These are: demonstrating the intention to surrender, implementing the surrender process, and completing the surrender.

Keywords: Surrender, International humanitarian law, Hors de combat, Military necessity, Armed conflict.

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca eski bir geçmişe sahip olduğu bilinen savaşın yol açtığı yıkım, kayıp ve acılara karşı kabul edilen en önemli kuralların başında insancıl hukuk kuralları gelmektedir. Ortaya çıktığı tarihlerden günümüze kadar geçen sürede birçok kural ve uygulamanın hayata geçmesi ile beraber oldukça kapsamlı bir uygulama alanına sahip olan insancıl hukukun en temel kurallarından birisi de teslim olmadır. Zira teslim olmanın savaşın getirdiği kayıp ve acıları mümkün olduğu kadar asgari düzeye indirgemeye hizmet ettiği ileri sürülmektedir. Ortaya çıkış amacı da bu doğrultuda olan insancıl hukukun en temel kurallarından biri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır¹. Silahlı çatışmalarda teslim olma şeklinde bir kuralın olmadığı düşünüldüğünde, çatışmalara doğrudan katılan kişilerin çarpışmalar sırasında herhangi bir sebeple teslim olma niyetlerini göstererek kendilerini düşman kuvvetlerinin kontrolüne bırakmaları söz konusu olamaz. Böyle bir davranış içerisine girmeleri halinde kendilerine saldırıda bulunulmayacağına dair hukuki güvencenin varlığından söz edilemez. Dolayısıyla silahlı çatışmalara doğrudan katılan kişilerden herhangi biri böyle bir niyete sahip olsa dahi teslim olma iradesini gösteremeyecektir. Bu durumda geriye tek bir seçenek kalmaktadır. Ölümüne savaşmak, ölene kadar savaşmaktır. Böyle bir sonuç, silahlı çatışmaların daha ölümcül, daha acımasız yaşanmasına ve gereksiz şiddet ile acıların ortaya çıkmasına yol açacaktır. Tarihte yaşanan savaş örneklerinde olduğu üzere çatışmalara katılan taraflardan yaşayan kimse kalmayana dek çarpışmalar devam edecektir. Silahlı çatışmanın tarafları, askeri kuvvetlerine yaşayan kimse kalmamasına yönelik emir ve talimatlar verebilecektir.

1 Holger Afflerbach, 'Going Down with Flying Colours: Naval Surrender from Elizabeth to Our Own Times' in Holger Afflerbach and Hew Strachan (eds), *How Fighting Ends: A History of Surrender* (Oxford University Press 2012) 187.

İşte bu üzücü durumların yaşanmaması amacıyla kabul edilen kurallar dediğimiz insancıl hukuk kuralları temel olarak gerekli önlemlerin alınmasına yöneliktir. Teslim olma kuralının uluslararası insancıl hukuk alanında gerçekleştirilmesi amaçlanan insancıl hedeflere ulaşılmasında merkezi bir öneme sahip olduğu belirtilmektedir. Silahlı çatışmalar sırasında çarpışmalara doğrudan katılan kişilerin korunmasını sağlayan ve insancıl hukuk ile insan hakları kurallarına saygıyı teşvik etmek amacıyla oluşturulmuş bir kuraldır. Silahlı çatışmalar sırasında gereksiz acıların ve ölümlerin yaşanmasını önlemeye yardımcı niteliktedir. Aynı zamanda teslim olma kuralı, çatışmalara doğrudan katılan kişilerin herhangi bir ceza ya da kötü muameleyle uğramaksızın düşmanca davranışları terk etmelerini ve karşı tarafın kontrolüne girmelerini sağlamaktadır. Böylece çatışmalar gereksiz bir şekilde uzamayacak, yaşanabilecek acı ve kayıpların da önüne geçilmesi mümkün olacaktır.

Bu nedenle uluslararası insancıl hukuk kurallarına göre silahlı çatışmalarda teslim olmak isteyen ve bu niyetini karşı tarafa gösteren kişilerin korunması esastır. Bu esas çerçevesinde teslim olma niyetiyle hareket eden bir kişiye düşmanca davranışlarda bulunulması hukuka aykırı olarak kabul edilmektedir. Silahlı çatışmalara doğrudan katılan kişiler birbirlerine yönelik düşmanca davranışları gerçekleştirdikleri sırada karşı taraftan aldıkları teslim olma talebinin ardından silahlı saldırılara son vermeli ve bu teslim olma talebini kabul etmelidir. Bu noktada önem arz eden husus, çatışmalarda yer alan kişiler arasında teslim olma teklifine karşılık saldırılara son verme ve teklifi kabul etme yükümlülüğünün ne zaman başladığıdır. Tarafların bu yönde bir kuralın varlığı ve buna bağlı olarak beraberinde hangi tür yükümlülüklerin doğduğu konusunda farkındalıklarının bulunup bulunmadığı önemlidir.

Bilhassa silahlı çatışmalara doğrudan katılan kişiler arasında teslim olma anlamına gelebilecek davranışlar ve/veya işaretlerin neler olduğu konusunda tartışmalar yapılmaktadır. Teslim olmak isteyen kişilerin bu niyetlerini tam olarak ne zaman göstermesi gerektiği önemli midir? Savaşan tarafların birbirlerine karşı teslim olma niyetlerini göstermeleri halinde bunu kabul etme yükümlülüğünün bulunup bulunmadığı ya da saldırıların başlamasından önce teslim olma fırsatının verilip verilmeyeceği gibi hususlar da cevap bekleyen başka sorulardır. Örneğin beyaz bayrak sallamak veya çatışmalar sırasında taraflardan birinin geri çekilmesi teslim olma anlamına gelir mi? Bütün bu sorular ile tartışmalı hususlara açıklık getirilmesi öncelikli meselelerin başında gelmektedir. Uluslararası insancıl hukuka ilişkin anlaşmaların bu konuları her yönüyle düzenleyerek uygulama alanını belirlemiş olması beklenmektedir. Buna ek olarak, silahlı çatışmalar alanında başvuru olan diğer kaynak olan devletlerin askeri el kitaplarında anlaşmalara paralel olarak düzenlenmiş kuralların çok daha ayrıntılı ve örnekleri ile birlikte yer bulması da normal bir sonuç olması gerekir. Burada şaşırtıcı olan nokta ise insancıl hukuka ilişkin literatürde kabul görmesine ve önemine yapılan atıflara rağmen söz konusu teslim olma kuralının yeteri kadar incelenip ele alınmamış olmasıdır. Bu konuda yapılan çalışmaların yetersizliği nedeniyle silahlı çatışmalar açısından diğer kurallara kadar önemli olan teslim olma kuralına saygının ve uygulama alanının geliştirilmesi elzem hale gelmektedir. Zira yaygın bir şekilde kabul edilmesine karşın çatışmalarda teslim olanlara yönelik hala kötü muamelelerin ve istismarın devam ettiği örnekler görülmektedir. Bu alana ilişkin mevcut çalışmalar, askeri el kitapları ve literatür teslim olma kuralının derinlemesine incelemesine, hukuki içeriğine ve kapsamına dair olması gereken koşulları ortaya koyma hususunda başarısız olmaktadır. Söz konusu

çalışma, bu alandaki nispeten az sayıdaki çalışmalar ve hukuki alt yapıdan yararlanmak suretiyle teslim olma kuralına ilişkin olarak gerek yukarıda aktarılan sorulara cevap bulmak ve tartışmalara açıklık getirmek gerekse teslim olmaya ilişkin mevcut hukuki boşluklar ile literatür yetersizliğine katkıda bulunmak amacıyla hazırlanmıştır.

I. TESLİM OLMA KURALININ HUKUKİ GELİŞİMİ

Uluslararası alanda silahlı çatışmalar sırasında taraflardan birinin teslim olma eylemini gerçekleştirmesi sonucu siyasi, askeri ve hukuki olmak üzere üç farklı boyutundan söz edilebilmektedir. Öncelikle çatışan taraflardan birinin teslim olması ile yenilgiyi kabul ettiğini ve karşı tarafın da çatışmadan zaferle çıktığını ifade etmesi bakımından siyasi boyutu olduğu kabul edilmektedir. Bu husus bilhassa taraflardan birinin hep birlikte teslim olması şeklinde değerlendirilmektedir². Ardından askeri anlamda ise teslimiyet gerçekleştiğinde teslim olan kişi ya da kişilerin bundan sonra düşmanca davranışlara katılmayacağını yani savaş dışında kalacağını göstermektedir³. Son olarak, geçerli kabul edilebilecek bir teslim olma iradesi çatışmanın diğer tarafına iletildiği durumlarda bunun kabul edilmesi ve özellikle teslim olan kişilerin saldırıların hedefi yapılamayacağı hukuki boyutunu belirtmektedir⁴. Ancak burada her ne kadar teslim olan kişilerin doğrudan saldırı hedefi yapılması hukuka aykırı kabul edilse de, herhangi bir meşru hedefe yönelik gerçekleşen saldırılarda elde edilmesi öngörülen somut ve doğrudan askeri avantaj ile kıyaslandığında aşırıya kaçmamak koşuluyla saldırılardan zarar görebilmelerinin mümkün olduğu ifade edilmelidir⁵.

A. ULUSLARARASI İNSANCIL HUKUKTA TESLİM OLMA

Tarih öncesi dönemlerde yaşayan toplulukların sürekli olarak çatışma halinde olduğu ifade edilmektedir. Bu durum özellikle silahlı çatışmaların başlamasıyla beraber topyekûn savaş denilen çarpışmaların merhametsiz bir şekilde yürütülmesine yol açmıştır. Savaşan tarafların birbirlerine karşı galip gelebilmek amacıyla bütün güçleriyle sivil topluluklarda dahil olmak üzere herkesin hayatını kaybettiği askeri güç kullanma anlamına gelen topyekûn savaşın herhangi bir kuralı barındırmadığı anlaşılmaktadır⁶. Bu nedenle herhangi bir sınırlayıcı ya da düzenleyici bir kuralın bulunmadığı çatışma ortamlarında teslim olmak isteyenler için riskli ve hayati tehlike barındıran bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Çünkü teslim olan kişilerin öldürülmesi, nadiren köle olarak hayatlarının

2 Paul Kecksmeti, *Strategic Surrender: The Politics of Victory and Defeat* (Stanford University Press 1957) 14-15.

3 “*Hors de combat*” uluslararası insancıl hukuk alanında savaş dışı anlamına gelecek şekilde yaygın kullanılan bir kavramdır. Bkz. Yoram Dinstein, *The Conduct of Hostilities Under the Law of International Armed Conflict* (Cambridge University Press 2004) 28.

4 ‘Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I) 8 June 1977’ (ICRC, art. 41/2-b) <<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/api-1977>> accessed 18 August 2025.

5 Jean Marie Henckaerts and Louise Doswald Beck, *Customary International Humanitarian Law Volume I: Rules* (Cambridge University Press 2005) Rule 14, 46-50.

6 Bu durumun her şeyden evvel savaşın dışında kalanların korunması gerektiği ilkesine aykırılık teşkil ettiği görülmektedir. Bkz. Hew Strachan, ‘Essay and Reflection: On Total War and Modern War’ (2000) 22(2) *The International History Review* 342-343.

bağışlanması olağan bir durum olmaktadır. Dolayısıyla teslim olma kabul görmemektedir⁷. Yine Pictet'in de vurguladığı üzere, ilk insan toplumlarında tam bir kuralsızlık hâkimdi ve en güçlü olanın zaferini tarif edilemez vahşi katliamlar izlemekteydi. Onur kuralları gereği savaşçıların teslim olması mümkün görülmediğinden ya galip gelecek ya da merhametsizce hayatlarını kaybedeceklerdi⁸. Bununla birlikte bazı kaynaklarda ilkel toplumlar arasında da birtakım ilkel adetlerin görüldüğü iddia edilmektedir. Wright'a göre ilkel toplumların uygulamalarında düşman türünü ayırt edici kurallar, savaşın başlamasına ve sona ermesine ilişkin koşullar, çatışmaları sınırlayıcı bazı nitelikte kurallar gibi günümüze ulaşan savaş kurallarından örnekler bulunmaktadır⁹. Sonuç olarak kadın ve çocukların da dâhil olduğu sivil grupların saldırılardan muaf tutulması söz konusu olmamaktadır. Bunu takip eden dönemlerde özellikle yukarıda zikredilen gruplarla beraber din adamları gibi özel gruba mensup kişilerin korunmasına yönelik gelişmelerin kendisini göstermeye başladığı söylenebilir. Ancak yine de bu tür kişilerin genellikle köle olmaya zorlandığı ifade edilmektedir¹⁰.

Antik Yunan'da ise mevcut dini inançlar nedeniyle savaş sırasında insani ya da ahlaki herhangi bir sınırlama bulunmamaktaydı¹¹. Bir diğer deyişle, uygulamadaki aşırı öfke ve nefret düşkünlüğü, oldukça düşük düzeyde kısıtlamalara neden olduğundan vahşi katliamlar görülebilmekteydi¹². Dolayısıyla silahlı çatışmaların büyük oranda düzenlenmediği söylenebilir. Özellikle teslim olan askerlerin hiçbir korumadan yararlanmadığı belirtilmektedir¹³.

Antik Roma dönemi Cicero'nun meşhur söyleminde olduğu üzere, "savaş zamanında kurallar sesiz kalır-*inter arma leges silent*" şeklinde ifade edilebilmektedir. Zira aksi halde silahlı çatışmaların başlamasıyla çarpışmaları sınırlayan kuralların var olması ya da sınırlama girişimlerinin olması gerekirdi. İmparatorluğun ilk dönemlerinde Romalı olmayanlara karşı yürütülen savaşlara dair uygulanabilen çok az sayıda kural olduğu aktarılmaktadır. Romalıların savaşında herhangi bir sınırlama olmadığı kabul edilmektedir. Savaşanlar ile savaşmayanlar arasında bir ayırım gözetilmezken ele geçirilenler ya vahşice katledilir ya da köle olmaya zorlanırdı¹⁴. Çünkü teslim olan veya ele geçirilenlerin artık var olmadığı ve Romalıların mülkiyetinde oldukları kabul edilmekteydi. Dolayısıyla teslim olma tekliflerinin kabul edilmesine dair bir yükümlülükleri bulunmadıklarından diledikleri gibi hareket edebilme serbestisi bulunmaktadır¹⁵.

7 Savaşan taraflardan birinin eline geçen erkeklerin öldürülmesi söz konusu olduğundan genellikle esir alınması normal bir durum değildir. Nadir durumlarda ise bazı genç kadınların ve çocukların esir alındığı belirtilmektedir. Bkz. Lawrence H. Keely, 'Surrender and Prisoners in Prehistoric and Tribal Societies' in Holger Afflerbach and Hew Strachan (eds), *How Fighting Ends: A History of Surrender* (Oxford University Press 2012) 7-8.

8 Jean Pictet, *Development and Principles of International Humanitarian Law* (Martinus Nijhoff Publishers 1985) 6.

9 Quincy Wright, *A Study of War-Volume I* (The University of Chicago Press 1942) 98.

10 Ingrid Deter, *The Law of War* (Cambridge University Press 2000) 286-287; Wright (n 9) 97.

11 Adriaan Lanni, 'The Laws of War in Ancient Greece' (2008) 26(3) Law and History Review 476.

12 Paul Cartledge, 'Surrender in Ancient Greece' in Holger Afflerbach and Hew Strachan (eds), *How Fighting Ends: A History of Surrender* (Oxford University Press 2012) 21.

13 Lanni (n 11) 477.

14 Gary D. Solis, *The Law of Armed Conflict: International Humanitarian Law in War* (Cambridge University Press 2010) 3-4.

15 Loretana de Libero, 'Surrender in Ancient Rome' in Holger Afflerbach and Hew Strachan (eds), *How Fighting Ends: A History of Surrender* (Oxford University Press 2012) 29.

Buraya kadar düşmanlıkların başlamasına ve/veya savaş açılmasına yönelik herhangi bir sınırlayıcı kuralın bulunmadığını da ifade edebiliriz. Bu durum Ortaçağ döneminde Katolik Kilisesinin öğretileri ile dünyevi kuralların da üzerinde bir düzenin olması gerektiği düşüncesine dayanarak değişmeye başlamıştır. Özellikle Aziz Augustine tarafından geliştirilen haklı savaş kavramıyla savaşa başvurmanın sınırlamalara tabi olduğu ve düşmanlıkların başlatılması, savaş ilanı için haklı gerekçelerin bulunması gerektiği ifade edilmektedir. Bu amaçla yürütülen bir savaşın şüphesiz Tanrı'nın emirlerine uygun olacağı vurgulanmaktadır¹⁶. Savaşın teolojik bir temelini olabileceği düşüncesi beraberinde az da olsa hukuk ve insanlık düşüncelerinin silahlı çatışmaların yürütülmesini etkilediği söylenebilir. Buna örnek olarak, şövalyelerin ortaya çıkışıyla silahlı çatışmalar sırasında bazı uyulması gereken kuralların kabul edilmeye başlanması gösterilebilir. Şövalyeler yazılı olmayan sıkı ve belirli kurallar çerçevesinde savaşırlardı. Özellikle diğer düşman şövalyelere karşı onurlu bir mücadele içerisinde eşit şartlarda davranmaları gerekiyordu¹⁷. Bir diğer dikkat çekici kural ise şartları uygun ve geçerli teslim olma tekliflerinin kabul edilmesi zorunluluğudur¹⁸.

Daha yakın dönemlerde savaşın düzenlenmesine yönelik eğilimin artış gösterdiği ve buna bağlı olarak da teslimiyetin düzenlenmesine yönelik eğilimin devam ederek geliştiği söylenebilir. Özellikle Otuz Yıl Savaşları sırasında yaşananlar sonrası edinilen tecrübeyle beraber savaş hukukunun yeniden ele alınması ve savaşanların uyması gereken bir dizi temel ilkenin ortaya konulması mümkün olabilmıştır¹⁹. Silahlı çatışmalar sırasında teslim olan kişiler savaş dışında kalarak etkin bir şekilde düşmanca davranışlardan uzaklaşmaktadır. Dolayısıyla çatışan diğer taraf açısından herhangi bir tehdit unsuru taşımamaktadır. Geçmişte teslim olanlar, kendilerini ele geçirenlerin mülkiyetinde kabul edilerek ya öldürülmekte ya da köle olarak kullanılmaktaydı. Ancak 18. ve 19. yüzyıllardan itibaren bu uygulama değişerek, askeri açıdan daha elverişli olan karşılıklı takas edilme uygulaması görülmeye başlanmıştır²⁰. Savaş hukukunu düzenleyen en önemli ilkelerin başında herhangi bir kuralın mevcut olmadığı durumlarda şiddeti sınırlayabilecek genel bir hukuki ilke olan askeri gereklilik ilkesi gelmektedir. Bu ilkeye göre “savaşın amaçlarını garanti altına almak amacıyla vazgeçilmez olan ve hukuka uygun düşen önlemler” alınabilmektedir²¹. Askeri gereklilik ilkesi düşmanı en kısa

16 Hans Blix, 'Legal Restraints on the Use of Armed Force' in Ola Engdahl and Pal Wrange (eds), *Law at War: The Law as it was and the Law as it Should Be* (Martinus Nijhoff Publishers 2008) 23.

17 Ancak bu tür uygulamaların yalnızca şövalyeler arasında geçerli olduğu ve sıradan savaşçılara yönelik herhangi bir yükümlülük altında olmadıkları da vurgulanmalıdır. Bkz. Christopher Greenwood, 'Historical Development and Legal Basis' in Dieter Fleck (ed), *The Handbook of International Humanitarian Law* (2nd Ed., Oxford University Press 2008) 18.

18 Burada da teslim olma tekliflerinin kabul edilmesi yükümlülüğünün yalnızca şövalyeler arasında yürütülen savaşlarda geçerli olduğu hatırlatılmalıdır. Bkz. John Gillingham, 'Surrender in Medieval Europe-An Indirect Approach' in Holger Afflerbach and Hew Strachan (eds), *How Fighting Ends: A History of Surrender* (Oxford University Press 2012) 68.

19 Greenwood (n 17) 19-20.

20 Agnieszka Jachec Neale, 'Status and Treatment of Prisoners of War and Other Persons Deprived of Their Liberty' in Elizabeth Wilmshurst and Susan Breau (eds), *Perspectives on the ICRC Study on Customary International Humanitarian Law* (Cambridge University Press 2007) 303-304.

21 Askeri gereklilik ilkesine göre barış ortamına geri dönmeyi gereksiz yere zora sokacak her türlü düşmanca davranış kabul görmemektedir. Bkz. 'Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field (Lieber Code) 24 April 1863' (ICRC, art. 14) <<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/liebercode-1863/article-14?activeTab=>> accessed 19 August 2025.

zamanda etkisiz hale getirebilecek ilgili ve orantılı tedbirlerin alınması anlamına gelmektedir²². Bir diğer ifadeyle, aşırı silahlı kuvvet kullanarak normalde olması gerekenden daha fazla zarar vermek söz konusu ilkeyle bağdaşmamaktadır²³. Askeri gereklilik ilkesi başlangıçta sınırlama anlamında kabul görmesine karşın, geniş bir şekilde tanımlandığından her davranışın askeri avantaj sağladığı gerekçesiyle haklı gösterildiği bir uygulamaya dönmüştür. Bu nedenle aşırı şiddeti kontrol altına almada etkili bir mekanizma sağlayamamıştır. Bu duruma bir denge oluşturmak amacıyla insanlık ilkesi ortaya çıkmıştır. İnsanın doğuştan onurlu olduğu ve hukukun insan onurunu ileriye taşımak için vazgeçilmez bir araç olduğu düşüncesine dayanmaktadır²⁴.

Yukarıda açıklanan hususlar ışığında teslim olma kuralının uluslararası insancıl hukukun iki temel ilkesi olan askeri gereklilik ve insanlık ilkesine hitap ettiği ifade edilmektedir. Dolayısıyla teslim olan kişilerin saldırı hedefi haline getirilmemesi gerekliliği, söz konusu ilkeler tarafından desteklenmektedir. Çünkü savaşanlar artık düşmanca davranışlara katılmama niyetinde olduklarını açıkça beyan ettiklerinde, artık bir tehdit oluşturmazlar ve onların hedef alınması da bu ilkelerle bağdaşmamaktadır²⁵. Bu nedenle teslim olan kişilere karşı herhangi bir şekilde silahlı saldırıda bulunmak açıkça hukuka aykırı kabul edilerek yasaklanmıştır. Bu husus günümüzde de geçerli bir şekilde uygulaması devam ederek uluslararası insancıl hukukun yerleşmiş bir örf ve adet kuralını yansıttığı kabul edilmektedir. Birçok devlet uygulaması, önemli sayıda devletin askeri el kitabında yer alan düzenlemeleri, 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. maddesi ve 1977 tarihli I No'lu Ek Protokol hükümleri ile söz konusu husus doğrulanmaktadır²⁶.

B. ANLAŞMALAR HUKUKU VE TESLİM OLMA KURALININ KODİFİKASYONU

Genel olarak savaş hukukuna dair kuralların daha sistematik ve yazılı hale getirmek amacıyla yapılan ilk girişim, Amerikan iç savaşı sırasında hazırlanan Lieber Kanunu olarak kabul edilmektedir. Bahsi geçen belge, aynı zamanda teslim olma kuralını da düzenleyen bir öneme haizdir. Buna göre merhamet göstermeksizin, nefret ve intikam duygularıyla savaşmanın modern savaş geleneğine aykırı olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla hiçbir askerin merhamet göstermeyeceğini ilan etme hakkına sahip olmadığı anlaşılmaktadır²⁷. Lieber Kanunu yalnızca Amerika Birleşik Devletleri (ABD) askeri birlikleri için bağlayıcı olan ve uluslararası bir anlaşma statüsünde kabul görmeyen bir belge olsa da savaşın acımasız ve şiddetli yönünü sınırlamaya yönelik sonraki girişimler açısından temel bir model olarak alınmıştır. Bu süreçte 1874 tarihli Brüksel El Kitabı ve 1880 tarihli Oxford El Kitabı gibi bağlayıcı olmayan ve anlaşma statüsüne ulaşmamış gelişmelerin de katkısı inkar edilmemektedir²⁸.

22 Burrus M. Carnahan, 'Lincoln, Lieber and the Laws of War: the Origins and Limits of the Principle of Military Necessity' (1998) 92(2) American Journal of International Law 213-216.

23 Gökhan Güneş, 'Askeri Gereklilik İlkesi ve Uluslararası İnsancıl Hukuk' (2012) 4 Ankara Barosu Dergisi 100-101.

24 David Luban, 'Military Necessity and the Cultures of Military Law' (2013) 26(2) Leiden Journal of International Law 343.

25 Stefan Quater, 'Methods and Means of Combat' in Dieter Fleck (ed), *The Handbook of International Humanitarian Law* (2nd Ed., Oxford University Press 2008) 186-187.

26 Henckaerts and Beck (n 5) Rule 47, 164-169.

27 Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field (Lieber Code), 24 April 1863, art. 60.

28 Her iki bahsi geçen belgelerde de benzer şekilde merhamet gösterilmeyeceğine dair uygulamaların yasaklandığı ifade edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Leslie C. Green, 'The Law of War in Historical Perspective' (1998) 72(1) International

Zira bu gelişmeler akabinde 1899 ve 1907 tarihlerinde düzenlenen iki ayrı konferans ile bir dizi Lahey Sözleşmelerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Teslim olma kuralının düzenlenmesine yönelik 1899 tarihli II No'lu Lahey Sözleşmesi²⁹ ile 1907 tarihli IV No'lu Lahey Sözleşmesi³⁰ aynı yönde içeriğe sahiptir. Buna göre savaş sırasında silahlarını bırakan ya da savaşamayacak durumda olduğu için kendi isteğiyle teslim olan düşmanın hedef alınması yasaklanmıştır.

Benzer şekilde 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerine Ek 1977 tarihli I No'lu Protokol ve II No'lu Protokol hükümlerinde de taraf devletlerin, teslim olma niyetini ortaya koyan bir kişinin saldırı hedefi yapılmamasına dair yükümlülüğe sahip olduklarından bahsedilmektedir. Buna göre Ek I No'lu Protokol m. 41 hükmüne göre teslim olma niyetini açıkça ifade eden bir kişinin savaş dışı olduğu ve savaş dışı olduğu anlaşılan bir kişinin de saldırı hedefi yapılamayacağı belirtilmektedir³¹. Yine Ek II No'lu Protokol m. 4 hükmüne göre silahlı çatışmalara katılmaktan vazgeçen kişilere her türlü saygının gösterilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu tür kişilere ayırım gözetmeksizin insanca muamele edileceği ve merhamet göstermeksizin kimsenin hayatta kalmayacağına dair emir vermenin yasak olduğu vurgulanmaktadır³². Bahsi geçen düzenlemenin 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerinin ortak m. 3 hükmünde zımnen yer aldığı, bu nedenle uluslararası olmayan silahlı çatışmalar sırasında teslim olan kişilerin hedef alınamayacağı hususunda yasal bir yükümlülük getirdiği aktarılmaktadır³³. Doktrinde buna paralel olarak, söz konusu Protokollere taraf olan devletler açısından geçerli teslim olma tekliflerinin kabul etme yükümlülüğü altında oldukları şeklinde yorum yapılmaktadır³⁴.

Son olarak, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nde savaş suçunun düzenlendiği hükümlerde de teslim olmaya ilişkin benzer hususlar görülmektedir. Buna göre savaş sırasında teslim olan kişilere yönelik saldırıda bulunmanın savaş suçu olduğu açıkça beyan edilmektedir³⁵.

II. TESLİM OLMA KURALININ UNSURLARI

Savaş ve/veya silahlı bir çatışma sırasında taraflardan herhangi birine mensup bir kişinin teslim olma niyetini açıkça ifade etmesi, daha önce de ifade edildiği üzere, kendisini savaş dışına sokan

Law Studies 55.

29 'Convention (II) with Respect to the Laws and Customs of War on Land and its Annex: Regulations Concerning the Laws and Customs of War on Land, The Hague, 29 July 1899' (ICRC, Reg. art. 23/c-d) <<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/hague-conv-ii-1899/regulations-art-23?activeTab=>>> accessed 21 August 2025.

30 'Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its Annex: Regulations Concerning the Laws and Customs of War on Land, The Hague, 18 October 1907' (ICRC, Reg. art. 23/c-d) <<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/hague-conv-iv-1907/regulations-art-23?activeTab=>>> accessed 21 August 2025.

31 'Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I)' (n 4) art. 41.

32 'Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II) 8 June 1977' (ICRC, art. 4) <<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/apii-1977/article-4?activeTab=1949GCs-APs-and-commentaries>> accessed 30 August 2025.

33 Henckaerts and Beck (n 5) Rule 47, 165.

34 Horace B. Robertson, 'The Obligation to Accept Surrender' (1993) 46(2) Naval War College Review 109.

35 'Rome Statute of the International Criminal Court' (ICC, art. 8) <<https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2024-05/Rome-Statute-eng.pdf>> accessed 01 September 2025.

bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Teslim olma eylemi söz konusu olduğunda artık teslim olan kişinin, çatışmanın diğer tarafı açısından herhangi bir tehdit oluşturmadığı vurgulanmıştır. Ancak düşmanca davranışların sergilendiği çatışma alanında teslim olma eylemi ve doğurduğu sonuçlar, hukuki olmanın yanı sıra aynı zamanda uygulamadan kaynaklanan başka durumları da beraberinde getirmektedir. Şöyle ki, çatışmalar sırasında teslim olma niyetini açıkça gösteren bir kişinin düşman tarafından etkisiz hale getirildiği kabul edilir. Bu kişi normalde artık güvenlik tehdidi oluşturmamaktadır. Buna rağmen düşman kuvvetlerine teslim olma niyetini ifade eden kişinin meydana getirebileceği pek yakın güvenlik tehdidine karşı sergilenebilecek tepkilerin hukuki değerlendirmesini yapmak anlık olarak oldukça zordur. Zira teslim olma süreci, doğal olarak birçok risk ve tehditler içermektedir. Bu risk ve tehditler çerçevesinde çatışmanın taraflarına yönelik bazen aşılması zor durumlar ortaya çıkabilmektedir. Örneğin teslim olma iradesi samimi olmayabilir, teslim olacak kişi uzun süre çarpıştığından aç, susuz ya da yorgun olabilir veya çarpışmanın seyri sırasında şok geçiriyor da olabilir. Bu ve benzeri durumlara karşı nasıl bir tepki verileceğini önceden kestirebilmek güçtür. Dolayısıyla bu tür durumlarda teslim olma teklifinin kabul edilip edilmeyeceği de belirsizleşmektedir³⁶.

Bu konuda Sri Lanka'da yaşanan iç savaş sırasındaki davranışlar örnek gösterilebilir. Tamil Kaplanları (LTTE) isimli silahlı gruba karşı mücadele yürüten Sri Lanka devletinin silahlı kuvvetleri, teslim olma eyleminin suiistimal edildiği gerekçesiyle çok az sayıda esir alma gerçekleştirdiğini bildirmiştir. Buna gerekçe olarak LTTE oluşumunun, teslim olmayı bir tür savaş hilesi olarak kullandığı, sık sık teslim olan kişilerin arasında silahlı kişilerin ya da intihar bombacılarının karıştığı tespit edilmiştir. Bu nedenle ordu mensuplarının esir almak için kendi hayatlarını riske atmadığı ve teslim olma fırsatı vermeksizin LTTE üyelerini gördükleri yerde vurduklarını aktarmıştır³⁷.

Uluslararası insancıl hukuk kaynakları açısından teslim olmaya ilişkin ve buna karşı silahlı güç kullanıp kullanamama ve doğabilecek yasal koruma hususları çerçevesinde birtakım yardımcı olabilecek kurallar bulunmaktadır. Ancak bu kuralların uygulamaya dönük olarak tam anlamıyla nasıl anlaşılması gerektiği ve hareket edilmesi gerektiği hususu netlik kazanmamıştır. Bu konuda gerek ilgili anlaşma hükümlerinin gerekse örf ve adet kurallarının uygulanması ve yorumlanması bakımından askeri el kitapları ön plana çıkmaktadır. Bu alanda önemli görülen devlet uygulamalarının bir göstergesi olarak askeri el kitaplarına bakıldığında, fikir verebilecek bazı kural ve yorumlara rastlanılsa da, uygulamanın nasıl olacağı konusunda yeterli ve anlaşılabilir düzenlemeler bulunmamaktadır. Buna herhangi bir silahlı çatışma sırasında çok az sayıda gerçekleşen teslim olma vakasının bildirildiğini de eklediğimizde, teslim olma kuralının içeriğini ve kapsamını belirlemenin zorluğu biraz da olsa anlaşılabilir³⁸.

36 Grazvydas Jasutis, Rebecca Mikova and Kristina Cernejeute, 'The Legal and Practical Elements of Surrender in International Humanitarian Law' (2023) Geneva Centre for Security Sector Governance-DCAF 8.

37 Dana R. Dillon, 'Perfidy in Iraq: Their Tactics, Our Response' (*The Heritage Foundation*, 26 March 2003) <<https://www.heritage.org/middle-east/commentary/perfidy-iraq-their-tactics-our-response>> accessed 05 September 2025.

38 Russell Buchan, 'The Rule of Surrender in International Humanitarian Law' (2018) 51(1) *Israel Law Review* 12.

Buraya kadar izah edilenler ışığında teslim olmanın üç temel unsura bağlı olarak aşamalı bir şekilde incelenmesi mümkün olmaktadır. Bunlar teslim olma niyeti, teslim süreci ve teslimiyetin tamamlanması şeklinde ifade edilmektedir.

A. TESLİM OLMA NİYETİ

Uluslararası insancıl hukukta teslim olma kuralının altında yatan temel mantığın, çatışmalarda yer alan savaşıların düşmanca davranışlara katılmama niyetini bir defa ifade ettikten sonra herhangi bir saldırıya uğramasının askeri bir gereklilik olmadığı şeklinde açıklanmaktadır. Doğrudan çatışmalara katılan kişilerin, silahlı çatışma devam ettiği sırada artık bu niyette olmadıklarını, yani düşman taraf açısından askeri anlamda bir tehdit oluşturmadıklarını mutlaka açık ve net bir şekilde gösteren olumlu bir davranış sergilemeleri gerektiği ifade edilmektedir. Böyle bir durumda teslim olmak isteğini belirten kişilere yönelik ateşe son verilmelidir. Kayıtsız şartsız teslim olma teklifini reddetmenin yasak olduğu kabul edilmektedir³⁹. Bir başka deyişle, silahlı çatışmada yer alan savaşılar, teslim olmak istediklerinde askeri güvenliğe tehdit oluşturmadıklarını gösterebilmek amacıyla bilinçli bir şekilde hareket etmelidir. Bu nedenle bu bilince uygun olarak kendilerini teslim alacak diğer tarafa açık, kesin ve net bir şekilde ifade etme yükümlülüğü altındadır⁴⁰. Bununla birlikte, uluslararası insancıl hukuk kurallarına göre sözü edilen yükümlülüğün, düşmanın saldırıya geçmeden önce karşı tarafa teslim olma fırsatı sunma yükümlülüğü anlamına da gelmediği kabul edilmektedir⁴¹. Doktrinde herhangi bir şekilde çatışma sırasında teslim olan bir düşmanı saldırı hedefi yapılmasını yasaklayan kuralın, 1977 tarihli Ek I No'lu Protokol m. 40'ta yer alan bağışlamayı reddetme yasağıyla uyumlu olduğu belirtilmektedir⁴².

Uluslararası insancıl hukuk kuralları teslim olma kuralının uygulanmasında açık ve kesin teslim olma niyetinin gösterilmesinden ve çatışan taraflara geçerli teslim olma tekliflerinin kabul edilmesi gerektiğinden bahsetmesine rağmen teslim olma niyetinin hangi tür sözlü ya da eylem ile gösterileceğini ortaya koymamıştır. Gerçekten de yukarıda sözü edilen 1907 tarihli IV No'lu Lahey Sözleşmesi m. 23, 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri ortak m. 3, 1977 tarihli Ek I No'lu Protokol m. 41 ve 1977 tarihli Ek II No'lu Protokol m. 4 düzenlemelerine bakıldığında, teslim olma niyetinin nasıl gösterilmesi gerektiğine ilişkin açık ve anlaşılır içeriğe rastlanılmamaktadır. Dolayısıyla doğrudan herhangi bir anlaşma hükmünde açıkça teslim olma anlamına gelebilecek davranış türlerinin örnekleri ya da listesi bulunmamaktadır⁴³.

39 Yves Sandoz, Cristophe Swinarski and Bruno Zimmermann, *Commentary on the Additional Protocols: of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949* (Martinus Nijhoff Publishers 1987) 487.

40 *Law of Armed Conflict Deskbook* (U.S. International and Operational Department 2012) 78.

41 Henckaerts and Beck (n 5) Rule 47, 169. Buna karşılık, savaşıların birbirlerine karşı saldırıya geçmeden önce teslim olma fırsatı sunmasının yasal olarak gerekli olduğu durum, 1977 tarihli Ek Protokol I m. 42 hükmünde yer almaktadır. Buna göre tehlike halinde paraşütle atlayan kişiye inişi esnasında saldırılamayacağı, aşağı indiğinde açıkça düşmanca davranışta bulunmadığı süreçte saldırı hedefi yapılmadan önce makul bir şekilde teslim olma fırsatı verilmesi gerektiği düzenlenmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Henckaerts and Beck (n 5) Rule 48, 170-171.

42 Leslie C. Green, *The Contemporary Law of Armed Conflict* (2nd Ed., Manchester University Press 2000) 148.

43 Jasutis, Mikova and Cerneje (n 36) 9.

Bu konuda örnek gösterilebilecek en önemli rehberlik edecek kanıt, yukarıda bahsi geçen 1977 tarihli Ek I No'lu Protokol m. 41 hükmünün yorumunda sağlanmaktadır. Buna göre özellikle kara savaşları sırasında teslim olmanın belirli bir şekle tabi olmadığı belirtilmektedir. Bu noktada önem arz eden husus, teslim olan kişinin artık düşmanca davranışlara devam etme niyetinde olmadığını gösteren belirli davranışları sergilemesidir. Örneğin taşıdığı silahını bırakması ve/veya ellerini havaya kaldırması bu anlamda kabul görebilmektedir. Bu tür bir tutum içerisine giren düşmana yönelik saldırı eylemlerinin sona ermesi gerekmektedir⁴⁴. Bu durum, aynı zamanda Uluslararası Kızılhaç Komitesinin insancıl hukuka ilişkin örf ve adet kurallarını bir araya getirdiği çalışmasında da dile getirilmektedir. Söz konusu çalışmada ilgili kuralın birçok devletin askeri el kitabında yer aldığı vurgulanmakta ve kara savaşlarında teslim olma niyetinin genellikle silahların bırakılması, ellerin havaya kaldırılması veya beyaz bayrak gösterilmesi şeklinde olabileceği ifade edilmektedir⁴⁵. Bunun dışında örneğin topçu tankının askeri personeli, topun namlusunu düşmandan uzaklaştırmak ve tankı terk etmek suretiyle teslim olma niyetini gösterebilir. Denizde ise deniz araçlarının motorlarının durdurulması, ateşin kesilmesi, silahların indirilmesi ve bayrağın indirilmesi gibi davranışlar teslim olma niyeti olarak kabul edilebilir⁴⁶. Bu noktada ifade etmek gerekir ki, bahsi geçen davranışların herhangi bir tereddüte yer vermeyecek açıklıkta ve süratle sonuca ulaşacak şekilde gerçekleşmesi gereklidir. Bir diğer önem arz eden husus ise bu tür davranışların dürüstlük kuralına uygun bir şekilde olması zorunludur⁴⁷.

Uluslararası insancıl hukuka ilişkin anlaşma hükümlerinde silahlı çatışma sırasında herhangi bir kişinin teslim olmasına yönelik davranışlar hususunda sessiz kaldığı göz önüne alındığında, devlet uygulamaları açık ve net olmayan anlaşma hükümlerinin yorumlanmasında ön plana çıkmaktadır. Devlet uygulamalarının önemli bir göstergesi olarak askeri el kitaplarına bakıldığında, daha önce de belirtildiği üzere, birçok devletin silahların bırakılması ve ellerin havaya kaldırılması davranışlarını teslim olma niyetini ortaya koyan yeterli ve kabul edilebilir bir örnek olarak kabul etmektedir⁴⁸. Örneğin 1971 yılında yaklaşık 90 bin Pakistanlı askerin silahlarını bırakmak suretiyle teslim olması, İkinci Dünya Savaşından bu yana en büyük teslim olma örneği teşkil etmektedir⁴⁹.

44 'Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I) Commentary of 1987' (*International Humanitarian Law Database-ICRC*) <<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/api-1977/article-41/commentary/1987>> accessed 08 September 2025.

45 Henckaerts and Beck (n 5) Rule 47, 168.

46 Bunlara ek olarak, uluslararası standartlarda işaretler kullanmak veya radyo frekansları ile sinyaller göndererek, telsiz kullanarak desteklenebilir. Burada aslında örnekler somut durumun şartlarına uygun şekilde çoğaltılabilir. Ancak önemli olan teslim olmak isteyen kişinin duruma göre bu niyetini karşı tarafa elinden gelen her yolu deneyerek göstermesidir. Bkz. Sandoz, Swinarski and Zimmermann (n 39) 487; Jasutis, Mikova and Cernejute (n 36) 10.

47 Christopher Greenwood, 'Scope of Application of Humanitarian Law' in Dieter Fleck (ed), *The Handbook of International Humanitarian Law* (2nd Ed., Oxford University Press 2008) 70; Jasutis, Mikova and Cernejute (n 36) 11.

48 ABD, Belçika, Kamerun, Togo, Fransa, Kanada ve İtalya bu devletlerin başında gelmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Henckaerts and Beck (n 5) Rule 47, 168.

49 Devanshe Pandey, 'Vijay Diwas: Why did 93,000 Pakistani Troops Surrender before Indian Army in 1971? Explained' (*India TV News*, 16 December 2024) <<https://www.indiatvnews.com/explainers/vijay-diwas-why-did-93-000-pakistani-troops-surrender-before-indian-army-in-1971-2024-12-16-966437>> accessed 10 September 2025.

Silahlı bir çatışma sırasında tarafların birbirlerine karşı teslim olmak istediklerine dair niyetlerini hangi davranışları göstermekle açıkça ifade ettiğini kabul etmeye yardımcı olacak başka örnekler de bulunmaktadır. En yaygın ve bilinen kullanım örneği olarak beyaz bayrak göstermek, kişinin teslim olmak istediği anlamına gelebilir. Sıcak çatışmaların devam ettiği sırada çarpışan birlikler arasında bir ya da birkaç kişinin teslim olmak istemesi ile birliğin tamamının teslim olmak istemesi ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken durumlardır. Tüm birliğin teslim olduğunu kabul edebilmek için emir komuta zinciri içerisinde en yetkili ve üst rütbeli askeri personel tarafından bu teklifin gelmesi gerekmektedir. Bir ya da birkaç kişinin teslim olma niyetini açıkça beyan etmesi durumunda diğer kişilere yönelik düşmanca davranışlar devam edebilmektedir. Bazı durumlarda tüm birliğin teslim olma niyetini göstermesine dek saldırıların devam edebileceği de söylenebiliriz⁵⁰.

Bir başka görüşe göre beyaz bayrak sallamanın geçmişten beri çarpışan taraflar arasında müzakereleri başlatmak anlamına geldiği ileri sürülmektedir. Günümüzde teknolojik ilerlemeye bağlı olarak birçok farklı yöntemin de kullanılabileceğini kabul ederek, beyaz bayrağın iletişim kurma isteğini gösterdiği ifade edilmektedir. Uluslararası alanda öncelikli olarak başka bir anlamı bulunmadığı iddia edilmektedir. Dolayısıyla bu bayrağı çeken tarafın ateşkes ya da teslim olma amacıyla diğer taraf ile iletişim kurmak istediği anlaşılmaktadır. Yine de sıcak çatışmaların devam ettiği sırada beyaz bayrağın tek başına bu anlama geldiğini kabul ederek saldırıların derhal sonlandırılması da mümkün olmayabilir. Zira bayrağı yetkili birinin gösterip göstermediğinin anlaşılması ve iletişim kurmak amacıyla kendilerinin ateşi keserek bir adım atması da gerektiği vurgulanmaktadır⁵¹. Bu nedenle doktrinde bir silahlı çatışma esnasında savaşan taraflardan birinin beyaz bayrak sallamasının tek başına kesin olarak teslim olma niyetini gösterdiği anlamına gelmediği savunulmaktadır⁵². Devlet uygulamalarına örnek teşkil etmesi bakımından teslim olmanın çatışmaların özel durumları altında nasıl kabul edileceği İngiltere ve ABD tarafından da tartışılmıştır. Buna göre İngiltere, karşılıklı ateş açıldığı durumlarda teslim olmayı kabul etmenin zor olduğunu savunmaktadır. Bunun için öncelikle teslim olmak isteyen tarafın ateşi kesmesi, silahlarını bırakarak öne çıkmaları ve diğer tarafın kontrolüne teslim olmaları gerektiğini ifade etmektedir. ABD ise teslim olma niyetinin zamanlamasına dikkat çekerek, karşı tarafa değerlendirme yapabilecek kadar uygun bir zaman bırakılması gerektiğini düşünmektedir. Saldırı anında ya da son anda teslim olma teklifinin yapılması, fiziksel mesafenin elverişli olmaması gibi özel durumların da dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir⁵³.

Dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise teslim olma anlamına gelebilecek davranışların karşı tarafı şüpheye düşürmeksizin ve gecikmeksizin gösterilmesidir. Örneğin tahkim edilmiş mevzilerden savaşmak teslim olma niyetinin bir göstergesi olarak kabul görmemektedir. Sıcak çatışmaların devam ettiği anlarda taraflar birbirlerinin teslim olma niyetlerini anlamayabilir ya da fark edemeyebilir. Son ana kadar çatışmaya devam eden bir kişinin durumu tartışmalı ve riskli görülmektedir. Zira karşı tarafa makul ve anlaşılır bir süre içerisinde muhakeme yapma imkanı da verilmesi gereklidir.

50 Robertson (n 34) 111.

51 Jasutis, Mikova and Cernejeute (n 36) 10; U.S. Department of The Army, *The Law of Land Warfare* (Field Manual No. 27-10 1956) Para. 458, 167.

52 Ian Henderson, *The Contemporary Law of Targeting* (Martinus Nijhoff Publishers 2009) 88.

53 Henckaerts and Beck (n 5) Rule 47, 168.

Tüm cephanesi bitene kadar çarpıştıktan sonra artık yapacak bir şeyi kalmadığında teslim olma teklifinde bulunan bir keskin nişancının, teslim olma teklifini normal bir şekilde yapan diğer kişilerle aynı muameleyi görme hakkına sahip olup olmadığı tartışmalı bulunmaktadır.⁵⁴ Bir diğer dikkat çekici husus ise çatışmalar sırasında askeri birliklerde yer alan kişiler, teslim olup olmayacaklarına karar verirken çatışmaların seyrini de değerlendirebilmektedir. Şöyle ki, silahlı mücadeleye devam etme arzuları, teslim olan kişilerin sayı ya da oranlarına bağlı olarak etkilenmektedir. Bu bağlamda teslim olma eylemi bazen zincirleme gelişen bir olaya da dönüşebilmektedir. Bilhassa üst rütbeli subaylardan teslim olanların varlığı durumunda diğer askerlerin de daha kolay teslim olma niyeti gösterebilecekleri dile getirilmektedir.⁵⁵

Son olarak çatışan taraflardan birinin geri çekilmesi durumunda bu davranışın teslim olma niyeti olarak kabul görüp göremeyeceğidir. Bu durum gerek ilgili anlaşmalar gerekse askeri el kitaplarında, silahlı çatışma sırasında taraflardan birinin geri çekilmesi halinde teslim olma anlamına gelmediği şeklinde ifade edilmektedir.⁵⁶ Örneğin ABD'nin askeri el kitabında açıkça geri çekilmenin teslim olmak ile aynı anlama gelmediği ifade edilmektedir. Bu nedenle düşman kuvvetleri geri çekildikleri sırada saldırı hedefi olmaya devam edebilirler. Çünkü her ne kadar geri çekiliyor olsalar da, tehlike arz etmeye devam ettikleri kabul edilmektedir.⁵⁷

B. TESLİM OLMA SÜRECİ

Uluslararası insancıl hukuk kuralları bakımından teslimiyet, geçerli bir şekilde yapıldığında silahlı çatışmanın diğer tarafı açısından bir tür icap ve bunun karşılığında bu icabı alan taraf açısından ortaya konulan kabul ile oluşan bir hukuki mübadele biçiminde ifade edilebilir.⁵⁸ Silahlı çatışmanın taraflarından biri teslim olma niyetini açıkça gösterdiği andan itibaren düşmanca davranışlara son verilmeli ve bunun karşılığında da düşman tarafından saldırı hedefi olmaktan muaf olunmalıdır. Bu aşamanın ardından önem taşıyan bir durum olarak teslim olma süreci devreye girmektedir. Teslim olma süreci, bu niyeti gösterdikten sonra her iki taraf açısından hassas ve dikkatli hareket edilmesi gereken bir zaman dilimini ifade etmektedir. Zira teslim olma isteğini gösteren ve bu isteği kabul eden savaşı tarafların büyük risk altına da girdiği kabul edilmektedir. Bu yüzden özellikle teslim olma teklifini kabul ederek teslim sürecini başlatan silahlı kuvvetler mensuplarının düşmanı teslim almadan hemen önce ve sonraki anlarda ortaya çıkabilecek riskli durumlara karşı tüm pratik önlemleri almak zorunda olduğu ileri sürülmektedir.⁵⁹ Örneğin Irak silahlı kuvvetlerinin 2017 yılında Musul'un IŞİD terör örgütünden kurtarılması sırasında militanlar, toplu intihar saldırısı düzenlemek amacıyla teslim olmuş gibi davranmışlardır. Irak kuvvetlerinin teslim olma talebinin

54 Green, *The Contemporary Law of Armed Conflict* (n 42) 148; Jasutis, Mikova and Cernejute (n 36) 10.

55 Todd Lehmann and Yuri Zhukov, 'Until the Bitter End? The Diffusion of Surrender Across Battles' (2019) 73(1) International Organization 138, 150.

56 Buchan (n 38) 22.

57 U.S. Department of The Army, *The Law of Land Warfare* (n 51) 22.

58 Buchan (n 38) 22-23.

59 Örneğin teslim olmak isteyen kişilerin patlayıcı yelek veya el bombası gibi silahlar ile intihar saldırısı kullandıkları durumların yaşandığı bilindiğinden, durumun şartlarına uygun her türlü arama ya da fiziksel kontrol yapmaları beklenebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Jasutis, Mikova and Cernejute (n 36) 14.

silahların bırakılarak ellerin havaya kaldırılması, daha küçük ve kontrol edilebilecek gruplar halinde olması durumunda kabul edileceğini iletmesi üzerine bu reddedilmiştir. Bu durum teslim olmanın herhangi bir şarta bağlı olmaksızın gerçekleştirilmesi şartına aykırılık teşkil etmektedir⁶⁰. Dolayısıyla savaşılan kişiler teslim olmak istediklerine ilişkin niyetlerini açık ve net bir biçimde ortaya koymalıdır. Bunu yaparken davranışlarında herhangi bir belirsizlik ya da tereddüt görülmemelidir. Bilhassa teslim alacak diğer tarafa yönelik olarak meydan okuma ya da tehlike anlamına gelebilecek hareketlerden hassasiyetle kaçınmalıdır. Son olarak, kendilerini teslim alacak tarafın verdiği talimatlara tam anlamıyla uymak zorundadırlar⁶¹.

Teslim olma süreci bakımından önem arz eden bir diğer durum ise taraflardan birinin teslim olma niyetini açıkça göstermesine karşın silahlı çatışmanın seyri içerisinde mevcut şartların buna uygun olup olmamasıdır. Sıcak çatışmaların yaşandığı sırada tarafların birbirlerine yönelik düşmanca davranışları sergilediği anlık durumların yaşandığı zamanlarda tarafların birbirlerine teslim olma niyetlerini açıkça göstermeleri ve karşı tarafın da bu niyeti ve teklifi fark edip değerlendirme yapabilmesi her zaman kolay olmayabilir. Çarpışmaların yaşandığı anlarda bu tür teslim olma teklifleri üzerine bu teklifi fark edip ateşi kesmek ve kabul etmek oldukça güçtür⁶². Bu nedenle çatışan tarafların düşmanca davranışlara son vermek amacıyla teslim olmak istediklerine dair niyetlerini, karşı tarafın bunu fark ederek anlayabileceği ve uygun bir şekilde hareket edebileceği zamanda yapması gerektiği ifade edilmektedir. Çatışmanın seyri esnasında mümkün olan son ana dek düşmanca davranışlara devam eden bir kişi, teslim olmak istediğinde belirli riskleri de göze almış olmaktadır. Çünkü düşman tarafın saldırıların devam ettiği sırada gelen teslim olma teklifini anlayabilmesi, sergilenen davranışın artık savaşa son verilerek teslim olma anlamına geldiğini fark edebilmesi oldukça zordur. Bu nedenle söz konusu kişi kendisine yönelik saldırıları durdurmayı da başaramayabilir⁶³. Örneğin İkinci Körfez Savaşı sırasında Amerikan helikopterlerinin Irak'lı savaşıllara karşı çatıştığı bir yerde, telsizlerden iki savaşıncının teslim olmak istediğine dair teklifi iletmesine rağmen helikopterden açılan ateş sonucunda öldürüldükleri tespit edilmiştir⁶⁴.

Sonuç olarak, uluslararası insancıl hukuk kuralları çerçevesinde silahlı bir çatışmanın yaşandığı sırada savaşılan bir kişinin teslim olma teklifini fark etmesinin beklenip beklenmeyeceği ön plana çıkmaktadır. Sıcak çatışmaların devam ettiği mevcut somut şartlara göre bu hususun teslim olma teklifinin iletilmesinden daha önemli olduğu vurgulanmaktadır. Söz konusu husus, gerek uluslararası gerekse uluslararası olmayan silahlı çatışmalar hukuku bağlamında savaşılan tarafların

60 Sarah Kolinovski, 'Mosul ISIS Fighters Feigning Surrender in order to Attempt Suicide Attacks' (ABC News, 11 July 2017) <<https://abcnews.go.com/International/mosul-isis-fighters-feigningsurrender-order-attempt-suicide/story?id=48573098>> accessed 12 September 2025.

61 Burada silahların bırakılmasıyla birlikte ellerin havaya kaldırılması ve/veya başın üzerine konması suretiyle yavaşça yürünmesi ya da yere uzanılması güvenli teslim olma davranışları olarak gösterilebilir. Bkz. Jasutis, Mikova and Cernejeute (n 36) 14.

62 Buchan (n 38) 23.

63 U.S. Department of Defense, 'Report to Congress on the Conduct of the Persian Gulf War – Appendix on the Role of the Law of War' (1992) 31 ILM 641.

64 David Leigh, 'Iraq War Logs: Apache Crew Killed Insurgents Who Tried to Surrender' (The Guardian, 22 October 2010) <<https://www.theguardian.com/world/2010/oct/22/iraq-war-logs-apache-insurgents-surrender>> accessed 12 September 2025.

bir saldırı başlatırken meşru askeri hedef niteliğinde olmayan sivillere ve savaş dışı kalmış kişilere yönelik zarar vermeme ya da ortaya çıkabilecek zararı asgari düzeye indirebilecek tüm önlemleri alma yükümlülüğü ile tutarlıdır⁶⁵.

C. TESLİM OLMANIN TAMAMLANMASI VE SONUÇLARI

Uluslararası insancıl hukuk kurallarına göre silahlı bir çatışma esnasında savaşan taraflardan birinin teslim olmak istemesi nedeniyle başlatılan mübadele süreci sonucunda teslim olan kişilerin artık askeri bir tehdit oluşturmadığı ve düşmanca davranışlara devam etmeyecekleri belirlendiği takdirde söz konusu kişilerin düşman kuvvetlerin kontrolüne girmiş kabul edilmektedir. Bu andan itibaren teslim olma sürecinin tamamlanmış olduğu söylenebilir⁶⁶. Dolayısıyla teslim olan kişilerin bundan sonra herhangi bir saldırının hedefi olamayacakları ve kendilerine yönelik hiçbir şekilde silahlı kuvvet kullanılmayacağı kabul görmektedir⁶⁷. Ancak bunun için teslim olan kişilerin, karşı tarafın mevcut somut şartlarda teslimiyeti kabul edebileceği uygun bir durumda açık, gerçek ve samimi bir şekilde hareket etmeleri halinde geçerli olacağı vurgulanmaktadır⁶⁸.

Teslim olmak suretiyle tamamen düşman kuvvetlerinin kontrolüne giren söz konusu kişilere yönelik daha önce ifade edildiği gibi ortaya çıkabilecek risklere karşı birtakım tedbirler alınabilmektedir. Bu tür tedbirlerin hem teslim olan kişilerin korunması hem de kontrolüne girdiği düşman kuvvetlerinin güvenliğinin sağlanabilmesi amacına hizmet ettiği ileri sürülmektedir. Bu nedenle teslim olan kişiler, tüm askeri faaliyetlerini sona erdirerek gerçek ve samimi bir şekilde herhangi bir şarta bağlı olmaksızın karşı tarafın kontrolüne girmeyi kabul etmelidir. Aynı zamanda bunu gerçekleştirirken sahip olduğu tüm askeri silah, teçhizat, telsiz vb. gibi araç gereçleri de ya imha etmesi ya da teslim olduğu karşı tarafa vermesi gerektiği belirtilmektedir⁶⁹.

Teslim olarak savaş dışı kalmış kişilere yönelik koruyucu nitelikte herhangi bir saldırının hedefi olamayacağına dair kural açısından dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise teslim olan kişilerin bu niyeti gösterdikleri andan itibaren buna sadakatle bağlı kalmalarıdır. Kendilerine yönelik bir saldırının gerçekleşmemesi, sözü edilen teslim olma niyetine olan sadakatleridir. Buna karşılık teslim olan kişilerin yeniden herhangi bir düşmanca davranış göstermeleri ya da kaçmaya teşebbüs etmeleri halinde saldırıya karşı koruma kalkanını kaybedecekleri açıktır⁷⁰. Bahsi geçen hususa Belçika, Kanada, İspanya ve Yeni Zelanda gibi birçok devletin askeri el kitabında da rastlanılabilmektedir. Örneğin Yeni Zelanda askeri el kitabına göre teslim olma niyetini göstermesine rağmen daha sonra herhangi bir düşmanca davranışta bulunan kişiler, dokunulmazlıklarını kaybederler ve saldırıya uğrayabilirler⁷¹.

65 Henckaerts and Beck (n 5) Rule 15, 51-53.

66 Jasutis, Mikova and Cernejute (n 36) 16.

67 Lahey Sözleşmelerinin ilgili hükümleri için bkz. yuk. dn. 27 ve 28.

68 U.S. Department of Defense, *Law of War Manual* (Office of General Counsel Department of Defense, June 2015-Updated December 2016), Para. 5.9.3, 245.

69 Green, *The Contemporary Law of Armed Conflict* (n 42) 95-96.

70 Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I) (n 4) art. 41.

71 New Zealand Defence Force, 'Manual of Armed Forces Law' (2017) 4 Law of Armed Conflict 456 <<https://www.>

Yine 1949 tarihli Savaş Esirlerine Yapılacak Muameleye İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ne göre özellikle firar eden ya da firar etmeye teşebbüs eden kişilere yönelik somut şartlara uygun şekilde uyarılar yapıldıktan sonra silahlı kuvvet kullanılarak gerekli önlemlerin alınabileceği düzenlenmektedir⁷². Burada kaçmaya teşebbüs etme eylemi açısından tartışmalı herhangi bir husus bulunmamaktadır. Ancak teslim olan kişinin yeniden düşmanca kabul edilebilecek bir davranışından tam olarak ne anlaşılması gerektiği hususu yeterince açık değildir. Bu konuda 1977 tarihli Ek I No'lu Protokol hükümleri, düşmanca davranışları tanımlamamaktadır. Ek I No'lu Protokol m. 41 hükmünün yorumunda ise eline fırsat geçtiği ilk anda savaş eylemlerine devam etmek, kendi askeri birliği ile iletişim kurmaya çalışmak, kendilerini teslim alan düşman birliklerine ve onların kullandıkları araç gereç ile teçhizata zarar vermeye çalışmak gibi davranışların düşmanca davranışlara örnek gösterilebileceği ifade edilmektedir⁷³.

Sonuç olarak, teslim olan kişilerin, kontrolü altına girdikleri düşman kuvvetlerinin takdirine bırakmış olmaları gerekir. Bu çerçevede kendilerini teslim alan kuvvetlerin istek ve uyarılarına sürekli olarak uymak zorunda oldukları bir yükümlülüğe sahiplerdir. Dolayısıyla uluslararası insancıl hukuk kurallarına uygun düşen her türlü ellerin havada tutulması, yere yatırılması, ellerin bağlanması, sessiz ve hareketsiz kalınması vb. gibi isteklerin yerine getirilmesi beklenir. Aksi halde kayıtsız şartsız, gerçek ve samimi bir teslim olmanın gerçekleşmediği kabul edilmektedir. Bununla birlikte, söz konusu istek ve uyarıların uluslararası insancıl hukuka uygun ve makul olması, teslim olan kişilerin güvenliğine tehlikeye düşürecek nitelikte olmaması gerekmektedir. Teslim olan kişilere karşı insan onuru ve haysiyeti ile bağdaşmayan herhangi bir davranışta bulunulamaz. Aynı zamanda kendi askeri birliklerine veya sivillere saldırıda bulunmaları da istenemez. Bu tür uluslararası insancıl hukuk kuralları ile bağdaşmayan istek ve uyarıların yerine getirilmemesi, teslim olan kişilerin düşmanca davranışta bulundukları anlamına gelmez. Bu gerekçeyle kendilerine silahlı kuvvet kullanımı meşru hale gelmemektedir⁷⁴.

SONUÇ

Uluslararası insancıl hukuk alanında teslim olma kuralı, silahlı çatışmalarda doğrudan yer alan kişilerin teslim olmak istediklerinde bu niyetlerini çatışmalar devam ettiği sırada ne zaman ve hangi tür davranışlar ile gösterebileceklerine dair bir dizi kurallardan oluşmaktadır. Söz konusu kuralın silahlı çatışmalar alanında uygulama alanı bulan kurallar açısından önemli bir yere sahip olduğu kabul görmektedir. Bu öneme uygun şekilde çatışmalarda yer alan kişilerin yaşam hakkı başta olmak üzere insan hakları ve insancıl hukuktan kaynaklanan birtakım haklarını korumaya hizmet etmektedir. Uluslararası insancıl hukuka ilişkin literatürde varlığı ve önemi yaygın bir şekilde kabul edilmesine

onlinelibrary.iihl.org/wp-content/uploads/2021/05/NZ-Manual-Law-of-Armed-Conflict.pdf> accessed 15 September 2025.

72 'Convention (III) Relative to the Treatment of Prisoners of War. Geneva, 12 August 1949' (ICRC, art. 42) <<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gciii-1949/article-42?activeTab=1949GCs-APs-and-commentaries>> accessed 15 September 2025.

73 Sandoz, Swinarski and Zimmermann (n 39) 487.

74 Buchan (n 38) 25-26.

rağmen yeterli içerik ve kapsamda inceleme alanı bulamamış teslim olma kuralına saygının, riayetinin ve uygulama alanının geliştirilmesi fazlasıyla önem arz etmektedir. Söz konusu çalışma, bu amaca katkıda bulunmak amacıyla hazırlanmıştır. Zira silahlı çatışmalarda yer alan kişilerin insan onuru ve haysiyeti ile bağdaşmayan bir muameleye tabi tutulmaması, gereksiz acı ve kayıpların yaşanmaması, daha ölümcül ve daha fazla şiddetin sergilenmemesi için insancıl hukukun diğer kuralları ile beraber teslim olma kuralına yeterince bağlı kalınması gereklidir.

Silahlı çatışmalar sırasında kişilerin teslim olmak istemeleri ve buna imkan tanınması, yukarıda belirtilen olumsuz durumları ve sonuçlarını asgari düzeye indirmek amacıyla uygundur. Dolayısıyla taraflar, öncelikle teslim olmaya ilişkin bir kuralın varlığından haberdar olmalı ve ne zaman?, nasıl? teslim olacakları hususunda yeterince bilgi sahibi olmalıdır. Bu alanda yer alan kurallar ile çalışmalara bakıldığında teslim olma eyleminin gerçekleştirilmesi hususunda temel üç unsurun ön plana çıktığı anlaşılmaktadır.

Her şeyden önce çatışmalarda yer alan kişilerin teslim olma niyetlerini herhangi bir tereddüte yer vermeksizin açık ve net bir şekilde göstermiş olmaları önemlidir. Böylece diğer tarafın düşmanca davranışlara son vermesi ve kendisine gelen teslim olma teklifini kabul etmesi gerçekleşmektedir. Ancak bu noktada teslim olma teklifinin, düşman tarafın bunu fark edebileceği, anlayarak değerlendirme yapabileceği ve sonucunda kabul edebileceği bir zaman ve durumda olması ayrı bir önem taşımaktadır. Bilhassa uygulamada karşılaşılan örneklerde kişilerin en fazla bu hususa yeterince önem vermediğinden teslim olmanın gerçekleşemediği ya da anlaşılmadığı görülmektedir. Daha sonra teslim olma teklifinin kabulü ile birlikte kişilerin hangi davranışlar ile bunu gerçekleştirebilecekleri belirleyici olmaktadır. Gerek devlet uygulamalarının yansıması anlamında askeri el kitapları gerekse bu alandaki akademik çalışmalar incelendiğinde üzerinde uzlaşmış en temel teslim olma anlamına gelen davranışların başında kişilerin silahlarını bırakmaları ve ellerini havaya kaldırmalarıdır. En genel ve yaygın sözü edilen davranış örneklerine ek olarak, kişilerin diz çökmesi, yere yatması, telsiz ya da diğer teknolojik imkanları kullanarak bu niyetlerini sözlü olarak ifade etmeleri sıralanabilir. Ancak bazı askeri el kitaplarında yer verilmesine rağmen beyaz bayrak sallamanın teslim olma anlamına geldiği hususunda fikir birliği bulunmamaktadır. Genel kanı bu davranışın kişilerin ateşi kesmek amacıyla karşı taraf ile iletişime geçmek isteğini göstermektedir. Teslim olma anlamına geldiğini ifade eden görüşler de bulunmasına rağmen bu husus açık ve net olmadığından bu doğrultudaki askeri el kitaplarının kendi personeline tartışmalı ve yanlış yönlendirme yaptığı belirtilmektedir⁷⁵. Son olarak, teslim olan kişilerin herhangi bir şart öne sürmeksizin samimi bir şekilde karşı tarafın kontrolüne girmeleri gereklidir. Bu bağlamda kendilerini teslim alan tarafın insancıl hukuk ile uyumlu tüm emir ve talimatlarına uyma ve isteklerini yerine getirme yükümlülüğü altında oldukları kabul edilmektedir.

Yukarıda belirtilen bu adımları izleyen bir sürecin sonucunda hukuka uygun bir teslim olma eylemi tamamlanmış olmaktadır. Buna bağlı olarak öncelikle diğer düşman tarafın derhal düşmanca davranışlara son vermesi ve teslim olan kişileri silahlı bir saldırının hedefi yapmaması beklenmektedir. Aksi halde bir savaş suçu çerçevesinde insancıl hukuka aykırılığın doğması

75 Buchanan (n 38) 27.

kaçınılmaz olmaktadır. Bununla beraber, teslim olan kişilerin kayıtsız şartsız ve samimi bir şekilde diğer tarafın kontrolüne girmelerinin ardından yeniden çatışmalara katılma anlamına gelebilecek bir davranış içerisinde girmeleri yasaktır. Teslim alan tarafa ya da mevcut araç gereçlere zarar verme anlamında herhangi bir davranışın sergilenmesi durumlarında saldırıların hedefi olmayacaklarına dair koruma hükümlerinden yararlanamayacağı açıktır. Bu durumda teslim olan kişilerin yeniden düşmanca davranışların hedefi olması kuvvetle muhtemel hale gelecektir.

Nihayet, bu alanda yapılan çalışmalara katkı bağlamında insancıl hukuka ilişkin temel hususların ve bağlantılı diğer kuralların yeterince ayrıntılı incelenmesine ihtiyaç bulunmaktadır. İnsancıl hukuka saygı gösterme ve riayetin en üst düzeyde sağlanabilmesinde bilinçlenme ve farkındalık oluşturmak ilk derecede önem arz etmektedir. Bu amaçlar doğrultusunda teslim olmaya ilişkin kural ve uygulamaların geliştirilmesine katkıda bulunmak için söz konusu çalışma mevcut eksiklik ile kötü uygulamalara son vermeye yardımcı olması düşüncesiyle hazırlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Afflerbach H, 'Going Down with Flying Colours: Naval Surrender from Elizabeth to Our Own Times' in Holger Afflerbach and Hew Strachan (eds), *How Fighting Ends: A History of Surrender* (Oxford University Press 2012) 187-210.
- Blix H, 'Legal Restraints on the Use of Armed Force' in Ola Engdahl and Pal Wrangé (eds), *Law at War: The Law as it was and the Law as it Should Be* (Martinus Nijhoff Publishers 2008) 21-39.
- Buchan R, 'The Rule of Surrender in International Humanitarian Law' (2018) 51(1) *Israel Law Review* 3-27.
- Carnahan B M, 'Lincoln, Lieber and the Laws of War: the Origins and Limits of the Principle of Military Necessity' (1998) 92(2) *American Journal of International Law* 213-231.
- Cartledge P, 'Surrender in Ancient Greece' in Holger Afflerbach and Hew Strachan (eds), *How Fighting Ends: A History of Surrender* (Oxford University Press 2012) 15-29.
- Detter I, *The Law of War* (Cambridge University Press 2000).
- Dillon D R, 'Perfidy in Iraq: Their Tactics, Our Response' (*The Heritage Foundation*, 26 March 2003) <<https://www.heritage.org/middle-east/commentary/perfidy-iraq-their-tactics-our-response>> accessed 05 September 2025.
- Dinstein Y, *The Conduct of Hostilities Under the Law of International Armed Conflict* (Cambridge University Press 2004).
- Gillingham J, 'Surrender in Medieval Europe-An Indirect Approach' in Holger Afflerbach and Hew Strachan (eds), *How Fighting Ends: A History of Surrender* (Oxford University Press 2012) 55-73.
- Green L C, 'The Law of War in Historical Perspective' (1998) 72(1) *International Law Studies* 39-78.
- Green L C, *The Contemporary Law of Armed Conflict* (2nd Ed., Manchester University Press 2000).
- Greenwood C, 'Historical Development and Legal Basis' in Dieter Fleck (ed), *The Handbook of International Humanitarian Law* (2nd Ed., Oxford University Press 2008) 1-45.
- Greenwood C, 'Scope of Application of Humanitarian Law' in Dieter Fleck (ed), *The Handbook of International Humanitarian Law* (2nd Ed., Oxford University Press 2008) 45-79.
- Güneysu G, 'Askeri Gerekliklik İlkesi ve Uluslararası İnsancıl Hukuk' (2012) 4 *Ankara Barosu Dergisi* 93-108.
- Henckaerts J M and Doswald Beck L, *Customary International Humanitarian Law Volume I: Rules* (Cambridge University Press 2005).

- Henderson I, *The Contemporary Law of Targeting* (Martinus Nijhoff Publishers 2009).
- Jasutis G, Mikova R and Cernežute K, 'The Legal and Practical Elements of Surrender in International Humanitarian Law' (2023) Geneva Centre for Security Sector Governance-DCAF 1-28.
- Kecskemeti P, *Strategic Surrender: The Politics of Victory and Defeat* (Stanford University Press 1957).
- Keely L H, 'Surrender and Prisoners in Prehistoric and Tribal Societies' in Holger Afflerbach and Hew Strachan (eds), *How Fighting Ends: A History of Surrender* (Oxford University Press 2012) 7-15.
- Kolinovski S, 'Mosul ISIS Fighters Feigning Surrender in order to Attempt Suicide Attacks' (*ABC News*, 11 July 2017) <<https://abcnews.go.com/International/mosul-isis-fighters-feigningsurrender-order-attempt-suicide/story?id=48573098>> accessed 12 September 2025.
- Lanni A, 'The Laws of War in Ancient Greece' (2008) 26(3) *Law and History Review* 469-489.
- Law of Armed Conflict Deskbook* (U.S. International and Operational Department 2012).
- Lehmann T and Zhukov Y, 'Until the Bitter End? The Diffusion of Surrender Across Battles' (2019) 73(1) *International Organization* 133-169.
- Leigh D, 'Iraq War Logs: Apache Crew Killed Insurgents Who Tried to Surrender' (*The Guardian*, 22 October 2010) <<https://www.theguardian.com/world/2010/oct/22/iraq-war-logs-apache-insurgents-surrender>> accessed 12 September 2025.
- Libero L, 'Surrender in Ancient Rome' in Holger Afflerbach and Hew Strachan (eds), *How Fighting Ends: A History of Surrender* (Oxford University Press 2012) 29-41.
- Luban D, 'Military Necessity and the Cultures of Military Law' (2013) 26(2) *Leiden Journal of International Law* 315-349.
- Neale A J, 'Status and Treatment of Prisoners of War and Other Persons Deprived of Their Liberty' in Elizabeth Wilmshurst and Susan Breau (eds), *Perspectives on the ICRC Study on Customary International Humanitarian Law* (Cambridge University Press 2007) 302-337.
- New Zealand Defence Force, 'Manual of Armed Forces Law' (2017) 4 *Law of Armed Conflict* <<https://www.onlinelibrary.ihl.org/wp-content/uploads/2021/05/NZ-Manual-Law-of-Armed-Conflict.pdf>> accessed 15 September 2025.
- Pandey D, 'Vijay Diwas: Why did 93,000 Pakistani Troops Surrender before Indian Army in 1971? Explained' (*India TV News*, 16 December 2024) <<https://www.indiatvnews.com/explainers/vijay-diwas-why-did-93-000-pakistani-troops-surrender-before-indian-army-in-1971-2024-12-16-966437>> accessed 10 September 2025.
- Pictet J, *Development and Principles of International Humanitarian Law* (Martinus Nijhoff Publishers 1985).
- Queter S, 'Methods and Means of Combat' in Dieter Fleck (ed), *The Handbook of International Humanitarian Law* (2nd Ed., Oxford University Press 2008) 119-236.
- Robertson H B, 'The Obligation to Accept Surrender' (1993) 46(2) *Naval War College Review* 103-115.
- Sandoz Y, Swinarski C and Zimmermann B, *Commentary on the Additional Protocols: of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949* (Martinus Nijhoff Publishers 1987).
- Solis G D, *The Law of Armed Conflict: International Humanitarian Law in War* (Cambridge University Press 2010).
- Strachan H, 'Essay and Reflection: On Total War and Modern War' (2000) 22(2) *The International History Review* 341-370.
- U.S. Department of Defense, 'Report to Congress on the Conduct of the Persian Gulf War – Appendix on the Role of the Law of War' (1992).
- U.S. Department of Defense, *Law of War Manual* (Office of General Counsel Department of Defense, June 2015-Updated December 2016).

U.S. Department of The Army, *The Law of Land Warfare* (Field Manual No. 27-10 1956).

Wright Q, *A Study of War-Volume I* (The University of Chicago Press 1942).

‘Convention (II) with Respect to the Laws and Customs of War on Land and its Annex: Regulations Concerning the Laws and Customs of War on Land, The Hague, 29 July 1899’ (ICRC) <<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/hague-conv-ii-1899/regulations-art-23?activeTab=>>> accessed 21 August 2025.

‘Convention (III) Relative to the Treatment of Prisoners of War. Geneva, 12 August 1949’ (ICRC) <<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gcii-1949/article-42?activeTab=1949GCs-APs-and-commentaries>> accessed 15 September 2025.

‘Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its Annex: Regulations Concerning the Laws and Customs of War on Land, The Hague, 18 October 1907’ (ICRC) <<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/hague-conv-iv-1907/regulations-art-23?activeTab=>>> accessed 21 August 2025.

‘Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field (Lieber Code) 24 April 1863’ (ICRC) <<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/liebercode-1863/article-14?activeTab=>>> accessed 19 August 2025.

‘Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I) 8 June 1977’ (ICRC) <<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/api-1977>> accessed 18 August 2025.

‘Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II) 8 June 1977’ (ICRC) <<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/apii-1977/article-4?activeTab=1949GCs-APs-and-commentaries>> accessed 30 August 2025.

‘Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I) Commentary of 1987’ (*International Humanitarian Law Database-ICRC*) <<https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/api-1977/article-41/commentary/1987>> accessed 08 September 2025.

‘Rome Statute of the International Criminal Court’ (ICC) <<https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2024-05/Rome-Statute-eng.pdf>> accessed 01 September 2025.